

L'Hospital de Sang de Cambrils als documents privats

Durant aquesta tardor s'estan desenvolupant les activitats del cicle *L'Hospital de Sang de Cambrils*. L'Arxiu Municipal de Cambrils i el Museu d'Història de Cambrils han obert una recerca sobre aquesta institució que durant la guerra de 1936-39 va funcionar a l'edifici del convent de Sant Josep.

No s'ha trobat la documentació generada per l'Hospital de Sang de Cambrils (HSC). En canvi, en la recerca s'han pogut utilitzar tant documents conservats en arxius públics i privats com informacions proporcionades per testimonis orals.

S'han utilitzat documents privats que pertanyen a diferents famílies cambrilenques i que fan referència a l'HSC.

Un dels metges de l'Hospital de Sang de Cambrils
FONS FAMÍLIA ORIOL RULL

Concretament, algunes de les persones que hi van treballar van conservar fotografies que mostren part de la plantilla de metges, infermeres i auxiliars; van ser realitzades en els horts i jardins que encara avui envolten l'edifici, o vora alguna de les seves façanes.

Les fotografies que s'han localitzat fins ara pertanyen a la documentació privada de les famílies Pallarès Montserrat (descendents de la infermera Concepció Montserrat Vidal), Oriol Rull (descendents del metge Ramon

Oriol Anguera) i Buil Berengué (descendents de la infermera Dolores Berengué Massagué i del pacient Roman Buil Saura).

Fotografies i quaderns
de Concepció Montserrat Vidal
Fons família Pallarès Montserrat

La col·laboració d'aquestes famílies ha estat molt important en el procés de recerca. Gràcies a les fotografies s'han pogut conèixer aspectes ignorats fins ara i confirmar detalls que havien quedat en la memòria. Per exemple, a la imatge que veieu a sota s'aprecia la creu vermella que es va pintar a la teulada de l'edifici per tal d'indicar que era un hospital i protegir-lo d'atacs aeris.

A més, la família de la infermera Concepció Montserrat conserva els apunts i llibres que utilitzava en les classes d'infermeria que rebia a l'hospital. Hem de tenir en compte que la major part de les cambrilenques que hi van treballar com a infermeres no tenien cap formació mèdica prèvia: allà van aprendre l'ofici, a través dels cursos que impartien els mateixos metges.

Alguns d'aquests documents els podeu veure, fins al 15 de novembre, a l'exposició *L'Hospital de Sang de Cambrils als documents*.

Façana de l'HSC. Sobre la teulada es veu un extrem de la creu que s'hi va pintar
Fons família Buil Berengué

El moixó que apareix a la capçalera d'aquest butlletí reproduceix una il·lustració del *Llibre d'ordinacions de 1525-1889*, del fons de l'Ajuntament de Cambrils. Es troba a la part interior de les cobertes del llibre i, possiblement, va ser dibuixat per un dels escrivans que van intervenir en algun moment de la seva redacció.

Aquest tipus d'esbossos són relativament habituals en els llibres d'època medieval i moderna. Ens permeten conèixer aspectes de la vida quotidiana dels qui els escrivien o els utilitzaven.

L'Hospital de Sang de Cambrils als documents municipals de Cambrils i Reus

Una de les fonts més importants per a conèixer la trajectòria de l'Hospital de Sang de Cambrils (HSC) són els documents dels ajuntaments que hi van estar directament relacionats. Hem de recórrer, doncs, als fons municipals de Reus (Arxiu Històric de Reus) i Cambrils (Arxiu Municipal de Cambrils, AMCAM).

Entre el juliol de 1936 i l'agost de 1937, l'HSC va pertànyer a l'**Hospital de Reus**, que és de titularitat municipal. Per això, força documents municipals reusencs d'aquells anys testimonien la gestió quotidiana de l'HSC. Per exemple, entre la correspondència hi ha telegrams que els malalts de l'HSC enviaven a les seves famílies per informar-los del seu estat de salut.

Entre les històries clíniques de l'Hospital de Reus hi ha les de 33 pacients que van ser traslladats a l'HSC la tardor de 1936. Al lligall *Subministrament als establiments de beneficència (1932-38)* hi ha relacions mensuals de les despeses que es feien a l'HSC. Es pot conèixer, doncs, quins aliments, medicines, productes de laboratori i caixes de morts que compraven cada mes; i també les botigues (sobretot, de Reus i Cambrils) que els proveïen. A més, hi figuren els llistats de treballadors d'aquells primers mesos.

A les actes municipals reusenques s'hi troben les resolucions del Comitè Antifeixista i del Ple de l'Ajuntament que van anar determinant l'evolució de l'HSC: gestió de les despeses d'hospitalització, projecte d'instal·lar calefacció, acord de traspasar-lo al Ministeri de la Guerra l'estiu de 1937...

L'**Ajuntament de Cambrils** va tenir una relació intensa amb l'HSC. Tot i no ser-ne el titular ni pertànyer al seu terme municipal, durant tota la guerra va assumir una bona dosi de responsabilitats en el seu funcionament. Va fer convocatòries per proveir-lo de personal (infermeres, netejadores...), va garantir que els productes quotidians (llenya, verdures, peix) arribessin puntualment, va recaptar diners i objectes, va córrer amb algunes despeses i va exercir-hi competències per a garantir l'ordre públic.

Aquestes actuacions es reflecteixen en un centenar de documents del fons de l'Ajuntament de Cambrils. Es tracta, sobretot, de bans, edictes, actes del comitè antifeixista, actes municipals...

També es conserva el projecte de l'edifici del convent de Sant Josep, on va estar ubicat l'HSC: el plànol, dibuixat l'any 1925 per l'arquitecte Josep Maria Pujol, es conserva entre la documentació d'obres particulars de l'època.

A la sèrie de correspondència hi ha nombroses cartes enviades per la Generalitat amb disposicions sobre el funcionament de l'HSC: ordres sobre nomenament de personal, ocupació d'espais, funcionament econòmic... També hi ha telegrams i notes manuscrites anunciant l'arribada de ferits dels diferents fronts (la qual cosa permet documentar l'evolució dels ingressos) i cartes de particulars angoixats que s'adreçaven a l'alcalde demanant informació sobre algun familiar que creien ingressat en aquest hospital. En tots aquests casos, l'Ajuntament conservava la carta i traslladava el contingut a la direcció de l'hospital.

Com a exemple, a la dreta podeu veure una carta en què el director de l'HSC demanava a l'Ajuntament de Cambrils llibres per als malalts.

8 Nov. 1937
R. S. 1937

CLINICA MILITAR
CAMBRILS
DIRECCION

Cambrils, 6 Noviembre 1937.

Ciudadano Presidente del Consejo Municipal
CAMBRILS

Núm. _____

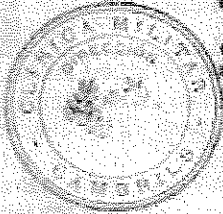
Estimado ciudadano: Habiendo organizado en esta Clínica Militar, una biblioteca para los enfermos que aquí atienden la curación de las heridas sufridas en defensa de la causa que nos es común, me dirijo a V. en espera de que, si les es posible, ese Consejo Municipal nos proporcione libros para la misma.

La labor cultural y humanitaria comprendida por nosotros está muy esperanzada en las posibilidades de su valiosa colaboración.

Bastará que avise a esta Dirección por teléfono o carta, para que enviemos a recoger su donativo.

Esperando no olvide nuestra petición y reiterándole nuestro agradecimiento, se despide su affmo. S. S.

El Director,
Enrique Acaño

L'Hospital de Sang de Cambrils als documents parroquials

A l'Arxiu de la Parròquia de Santa Maria de Cambrils hi ha un document fonamental per a conèixer el funcionament de l'Hospital de Sang de Cambrils (HSC): el *Registre d'enterraments* de 1933-1939.

Aquest és un tipus de document utilitzat habitualment per les institucions que gestionen un cementiri. En ordre cronològic s'hi van anotant les diferents persones que s'hi enterren. Per a cadascun es fa constar el nom, la data de defunció, el lloc d'origen i de residència, la causa de la mort i el lloc de l'enterrament.

El cementiri de Cambrils, construït l'any 1925 a partir d'un projecte de Bernardí Martorell, pertany a la parròquia de Santa Maria. Entre 1933 i 1939 va ser gestionat per l'Ajuntament de Cambrils. A la imatge veiem que aquesta titularitat municipal va quedar reflectida en el llibre de registre que van utilitzar aquells anys.

El 1939, la parròquia va recuperar el cementiri. Llavors va rebre també la documentació necessària per a la seva gestió; entre altres, aquest llibre de registre.

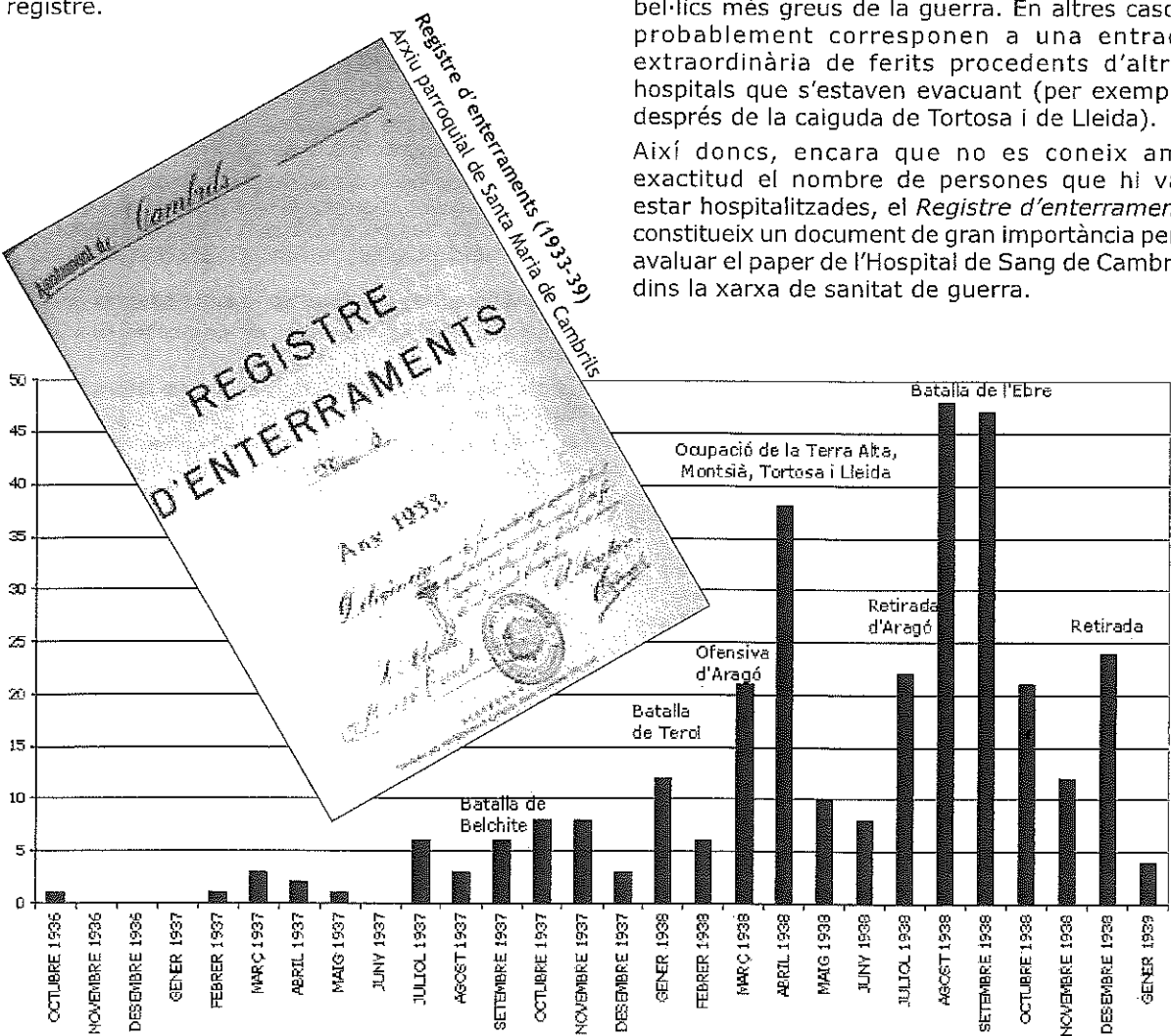
La consulta d'aquest document ha permès als investigadors saber quantes persones van morir a l'HSC i van ser enterrades al cementiri. Es tracta de 315 persones, 9 de les quals no apareixen identificades perquè, en el moment de la seva mort, se'n desconeixia el nom i la procedència.

A part de la consulta d'aquest registre s'ha pogut elaborar una llista amb el nom d'aquests difunts. Aquesta llista s'ha fet pública a l'indret web de l'AMCAM (www.cambrils.cat, secció Cultura - Arxiu), per tal que aquelles famílies que en el seu dia no van ser informades de la mort dels seus parents (sobretot, soldats que lluitaven a la batalla de l'Ebre) puguin tancar el procés del dol i posar fi a dècades d'incertesa.

Alhora, l'estudi d'aquesta llista ha permès conèixer una mica millor la trajectòria de l'HSC. L'historiador Manel Tarés ha elaborat un gràfic que mostra l'evolució del nombre de defuncions al llarg dels mesos d'existència de l'hospital.

Com podeu veure, les principals puntes de mortalitat coincideixen amb alguns dels episodis bèl·lics més greus de la guerra. En altres casos, probablement corresponen a una entrada extraordinària de ferits procedents d'altres hospitals que s'estaven evacuant (per exemple, després de la caiguda de Tortosa i de Lleida).

Així doncs, encara que no es coneix amb exactitud el nombre de persones que hi van estar hospitalitzades, el *Registre d'enterraments* constitueix un document de gran importància per a avaluar el paper de l'Hospital de Sang de Cambrils dins la xarxa de sanitat de guerra.

Estadística mensual de morts de l'Hospital de Sang de Cambrils

Font: Manel Tarés Lagunas

Activitats a Cambrils i fora

Curs d'introducció a la recerca genealògica

Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (AHAT). Del 17 d'octubre al 9 de novembre.

Informació: AHAT (Tel. 977 23 34 12).

A partir de classes teòriques i sessions pràctiques, es donaran nocions bàsiques per a fer arbres genealògics.

Marco Polo i el llibre de les meravelles

Centre Cultural i Social de la Fundació "la Caixa" (C/ Colom, 2. Tarragona). Fins al 12 de novembre.

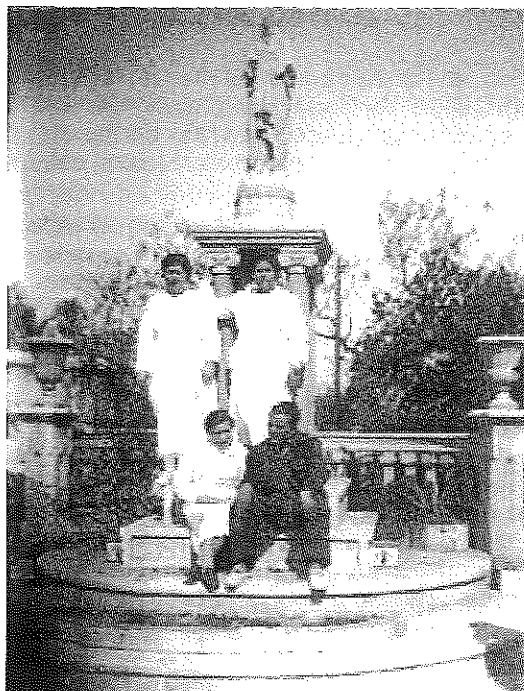
Informació: Tel. 977 249871, www.fundacio.lacaixa.es

Exposició sobre la figura del mercader venecià Marco Polo. El *Llibre de les meravelles* recull les experiències dels seus viatges. Ofereix un testimoni viu de com eren fa set segles els països de l'Extrem Orient i, alhora, ens permet descobrir un món fantàstic, d'éssers meravellosos o temibles que encarnen el desig i la por dels viatgers.

Commemoració del Setge de Cambrils de l'any 1640

Portal del carrer Major. Diumenge 10 de desembre, a les 13 h.

Informació: Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Cambrils (Tel. 977 368484, clt@cambrils.cat).

Tres infermeres i un pacient al jardí de l'Hospital de Sang de Cambrils. Fons família Buit Berengue

Projecció de Documentals Independents

Sala d'Actes del Centre Cultural i Ocupacional de Cambrils. Dimecres 18 d'octubre, a les 20 h.

Reportatges filmats per Laya Films entre 1936 i 1938, amb imatges de la guerra al front i la reraguarda.

Una estona amb la poesia: Poesia de la Guerra Civil

Sala d'Actes del Centre Cultural i Ocupacional de Cambrils. Dijous 19 d'octubre, a les 20 h.

Mostra a càrrec del grup de teatre Xerínola.

Passejada fins a l'edifici de l'Hospital de Sang de Cambrils

Punt de partida: plaça de l'Església de Santa Maria de Cambrils. Diumenge 22 d'octubre, a les 10 h.

Inscripcions: Biblioteca Pública Municipal de Cambrils (Tel. 977 363495).

Anirem a peu des del nucli antic de Cambrils fins a la casa de Sant Josep. Pel camí ens acompanyaran fragments literaris, vivències de la Guerra Civil i records de l'Hospital de Sang de Cambrils.

Cinema de guerra: Por quién doblan las campanas

Sala d'Actes del Centre Cultural i Ocupacional de Cambrils. Dijous 9 de novembre, a les 22.30 h.

Projecció d'aquesta pel·lícula basada en la novel·la homònima d'Ernest Hemingway.

L'Hospital de Sang de Cambrils als documents

Sala d'Actes del Centre Cultural i Ocupacional de Cambrils. Fins al 15 de novembre.

Exposició produïda per l'Arxiu Municipal de Cambrils, amb la col·laboració del Museu d'Història de Cambrils.

Mostra alguns dels documents d'arxius públics i privats que ens acosten al funcionament de l'Hospital de Sang de Cambrils. També es recullen objectes directament relacionats amb el funcionament d'aquesta institució.

Les biblioteques populars en la pau i en la guerra

Biblioteca Pública Municipal de Cambrils. Fins al 25 d'octubre.

Exposició itinerant produïda per la Diputació de Barcelona.

Mostra l'evolució de les biblioteques populars, amb un especial esment a les innovacions introduïdes durant la II República i els serveis especials per als soldats i ferits de la Guerra Civil.

Amb un altre objectiu.

Victor Horn, un fotògraf alemany a la Guerra Civil

Espai El Pati del Centre Cultural i Ocupacional de Cambrils. Del 26 d'octubre al 15 de novembre.

Exposició itinerant produïda per la Fundació Caixa Tarragona i formada per gairebé 150 fotografies.

El militar alemany Victor Horn, afincat al Baix Camp, va viure des del seu objectiu fotogràfic i en directe els anys previs a la Guerra Civil, l'esclat del conflicte i la lenta i pobra postguerra.

Informació sobre les activitats del cicle: Arxiu Municipal de Cambrils (Tel. 977 794579, arxiu@cambrils.cat).

Arxiu Municipal de Cambrils

Plaça de l'Ajuntament, núm. 4. 43850 CAMBRILS
Tel. 977 794 579. A/E: arxiu@cambrils.cat. URL: www.cambrils.cat
Horari: Dilluns, dijous i divendres de 9.30 a 14.30
Dimarts i dimecres de 9.30 a 14.30 i de 16 a 19
Si ho desitgeu, us enviarem gratuïtament el butlletí cada trimestre.
També el podeu trobar, en versió digital, a la pàgina web de l'Arxiu.

AJUNTAMENT DE CAMBRILS
Àrea de Cultura
Arxiu Municipal

